

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 9 februari 2007

Mål nr

T 3084-05

KLAGANDE

FB Engineering Aktiebolag, 556204-9501

Norrekullavägen 17

291 25 Kristianstad

Ombud: Advokat BL

MOTPART

LB Hus Aktiebolag, 556482-2319

Box 67

295 21 Bromölla

Ombud: Advokat J-ÅE

SAKEN

Preskription

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 30 juni 2005 i mål T 199-04

Hovrättens dom

se Bilaga

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Det ankommer på tingsrätten att vid avgörandet av målet där pröva frågan om parts skyldighet att ersätta motparts rättegångskostnader i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

FB Engineering Aktiebolag har yrkat att Högsta domstolen skall fastställa att LB Hus Aktiebolags skadeståndsanspråk i anledning av de i målet påtalade skadorna är preskriberade enligt ABK 96 § 6.8.

LB Hus Aktiebolag har bestritt ändring.

Föreningen Byggandets Kontraktskommitté (BKK) har avgett yttrande.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

LB Hus anlidade i början av år 1998 FB Engineering såsom konsult för upprättande av montage- och tillverkningsritningar för konstruktion av småhus som LB Hus hade i uppdrag att uppföra i Norge enligt ett entreprenadavtal med Markaporten AS. När entreprenaden var slutförd uppmärksammades onaturligt omfattande istappsbildning som föranledde särskilda besiktningar av takkonstruktionen. För FB Engineering's uppdrag var Allmänna bestämmelser för Konsultuppdrag inom arkitekt- och ingenjörsvksamhet av år 1996 (ABK 96) tillämpligt. ABK 96 är ett standardavtal upprättat av företrädare för beställare och för konsulter.

Frågan i mellandomstemat är om ett av LB Hus framfört skadeståndsanspråk är preskriberat enligt ABK 96 § 6.8. Svaret på frågan är beroende av hur uttrycket ”skadan upptäckts” i den angivna bestämmelsen skall tolkas. Bestämmelsen i sin helhet lyder ”Krav på skadestånd skall för att kunna medföra rätt till ersättning framföras skriftligen snarast efter att skadan upptäckts, dock senast tre månader efter utgången av tidsfristen i 6.2”. Tidsfristen i det andra ledet saknar relevans i målet.

FB Engineering har hävdatt att uttrycket ”skadan upptäckts” i ett fall som det förevarande avser den fysiska skadan på det objekt uppdraget avsett. FB Engineering har vidare anfört att eftersom LB Hus fick kännedom om de fel som ligger till grund för skadeståndsanspråket redan i juli–augusti 1999 måste LB Hus anses ha upptäckt skadan redan då eller i vart fall senare under hösten samma år. LB Hus har framställt krav på skadestånd först genom brev den 24 augusti respektive den 5 oktober 2000, vilket innebär att en eventuell rätt till skadestånd är preskriberad.

LB Hus har å sin sida hävdats att en ”skada” i det aktuella villkorets mening uppkommer först när ett visst fel lett till en för beställaren menlig ekonomisk effekt. För att skadan skall anses ha ”upptäckts” krävs vidare faktisk, subjektiv insikt om skadan. I det här fallet var det först i samband med slutmötet med Markaporten den 6 september 2000, som det stod klart för LB Hus att det förelåg ett fel som skulle komma att medföra skada för bolaget. Det var följaktligen först då som skadan upptäcktes i den mening som avses i avtalet. Även om skadan skulle anses ha upptäckts tidigare, har LB Hus genom tillhandahållande av rapporter, möten m.m. uppfyllt de krav som ställs för att skadeståndsyrkandet inte skall anses preskriberat.

Det har inte från någondera sidan åberopats någon omständighet som rör de förhandlingar som fördes mellan parterna eller deras uppfattning när konsultavtalet ingicks. Tolkningen av uttrycket ”skadan upptäckts” får då göras utifrån lydelsen av ABK 96 i objektiv mening, med utgångspunkt från textens normala språkliga betydelse. Vid tolkningen skall avtalet ses som en sammanhängande helhet och det aktuella avtalsvillkoret läsas i samband med övriga villkor i avtalet. (Jfr bl.a. NJA 1987 s. 553, 1990 s. 24, 1991 s. 319 och 1992 s. 403.) Någon utredning om branschpraxis som kan vara till ledning för tolkningen av det omtvistade uttrycket har inte förebringats i målet.

BKK har i sitt yttrande anfört bl.a. följande. Ordet ”skadan” i ABK 96 § 6.8 syftar på skada enligt § 6.1, dvs. skada som konsulten orsakat beställaren genom vårdslöshet eller försummelse. För att skada skall anses ”upptäckt” krävs att beställaren upptäckt dels att han drabbats av skada, dels att konsulten svarar för skadan i förhållande till beställaren. Vid en jämförelse

med ABK 96 § 6.7 kan konstateras att det inte är tillräckligt att skadan ”bort upptäckas”, utan det krävs att skadan ”upptäckts”. BKK:s slutsats är att beställaren bör kunna avvakta med att framställa skadeståndskrav tills det, med stöd av utredning eller motsvarande, framstår som tämligen klart för beställaren att han kan drabbas av skada och det kan påvisas någon omständighet som talar för att skadan beror på felaktighet i konsultens handlingar eller en underlåtenhet av konsulten. Om skyldigheten att framställa krav skulle uppkomma i ett tidigt skede finns det enligt BKK risk för att beställare framställer krav som saknar grund, vilket skulle leda till onödiga utredningar hos konsulten eller dennes försäkringsbolag. BKK framhåller även att det å andra sidan finns ett berättigat intresse för konsulten och dennes försäkringsbolag att i ett tidigt skede få del av krav där beställaren kan påvisa omständighet som talar för att konsulten är ansvarig.

Ordet ”skada” har inte uttryckligen definierats i avtalet och synes dessutom användas där i olika betydelser. I det inledande avtalsvillkoret under rubriken ”Ansvar”, § 6.1, anges emellertid att konsulten ansvarar, med vissa angivna begränsningar, för ”skada som han orsakat beställaren genom vårdslöshet eller försummelse”. I en kommentar till villkoret – som enligt ingressen utgör en integrerad del av avtalet och skall vara vägledande vid tillämpning och tolkning av bestämmelsen – anges vidare följande.

”Konsulten är skadeståndsskyldig om skadan är en följd av att konsulten åsidosatt sedvanlig omsorg eller inte visat den yrkesskicklighet som förutsätts vara allmän inom branschen. Skadan behöver inte bestå i en skada på objektet.” I avtalet görs dessutom på ett flertal ställen skillnad mellan begreppen ”skada” och ”fel”.

Mot bakgrund av vad som nu anförs får anses att med ”skada” i § 6.8 avses den ekonomiska skada som konsulten orsakat beställaren och inte den fysiska skadan på det objekt som uppdraget avsett. Frågan blir då hur uttrycket ”skadan upptäckts” skall tolkas eller närmare bestämt vilken grad av insikt som beställaren skall ha för att skadan skall anses upptäckt.

Det kan tyckas något oegentligt att tala om att en ekonomisk skada ”upptäcks” och avtalet i sig ger inte någon närmare vägledning vid tolkningen av detta begrepp.

När det gäller syftet bakom det aktuella avtalsvillkoret har som framgår av BKK:s yttrande konsulten ett berättigat intresse av att i ett tidigt skede få del av beställarens krav samtidigt som beställaren inte skall behöva framställa krav som saknar tillräcklig grund. Det är naturligtvis viktigt att konsulten i ett tidigt skede blir informerad om den uppkomna skadan för att därigenom ha möjlighet att agera på olika sätt, t.ex. genom att göra en egen utredning av skadan innan den avhjälpes, genom att utarbeta förslag till metoder för att avhjälpa skadan eller genom att säkra bevisning. Beställaren måste å andra sidan kunna överblicka situationen innan han framställer krav på skadestånd (jfr NJA 1992 s. 728). Risken är annars stor att det framställs obefogade krav som i sin tur leder till onödiga utredningar och kostnader för konsulten.

En avvägning måste alltså göras mellan beställarens och konsultens motstående intressen. Det kan därvid å ena sidan inte vara aktuellt att betrakta skadan som upptäckt så snart beställaren kan ana eller misstänka att han kan drabbas av t.ex. skadeståndsskyldighet mot sin uppdragsgivare. Å andra sidan är det inte heller rimligt att konsulten skall behöva vänta på

beställarens krav till dess att beställaren fått fullständig klarhet om sin skadeståndsskyldighet.

Med hänsyn till vad BKK anfört kan en lämplig avvägning mellan de motstående intressena vara att det i allmänhet bör gälla att tiden för framställande av krav på skadestånd skall börja löpa när det för beställaren framstår som sannolikt att han är ansvarig mot sin uppdragsgivare och det föreligger skälig anledning för honom att anta att konsulten är ansvarig för skadan.

I förevarande fall synes parterna ända fram till slutmötet den 6 september 2000 haft uppfattningen att det över huvud taget inte förelåg något fel i entreprenaden. Såvitt framgått var det först i samband med slutmötet som det stod tillräckligt klart för LB Hus att konsultarbetet var felaktigt och att detta skulle få ekonomiska konsekvenser för LB Hus i förhållande till Markaporten. Det är alltså först vid denna tidpunkt som LB Hus haft sådan insikt om sin egen ansvarighet och om FB Engineerings ansvar att skadan i avtalets mening skall anses upptäckt.

Det är ostridigt att LB Hus med en sådan tolkning framställt skadeståndskrav i enlighet med avtalet. LB Hus skadeståndsanspråk i anledning av de i målet påtalade skadorna är följaktligen inte preskriberat. Hovrättens domslut skall därför fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Göran Regner, Ann-Christine Lindeblad, Ella Nyström, Kerstin Calissendorff (skiljaktig) och Per Virdesten (referent)

Föredragande revisionssekreterare: Lena Råssjö

HÖGSTA DOMSTOLEN

Bilaga till
PROTOKOLL
2006-12-06Mål nr
T 3084-05

Justitierådet Calissendorff är av skiljaktig mening på så sätt framgår av följande yttrande:

Jag instämmer med majoriteten t.o.m. fjärde stycket som slutar med orden ”...skadeståndsyrkandet inte skall anses preskriberat.”

Tolkningen av den nu aktuella avtalsbestämmelsen får göras utifrån avtalets lydelse i objektiv mening, med utgångspunkt från textens normala språkliga betydelse. Vid tolkningen bör den aktuella bestämmelsen läsas i samband med avtalets övriga bestämmelser. Av betydelse för tolkningen av bestämmelsen är att det är fråga om en reklamationsbestämmelse och att bestämmelsen är tillämplig oavsett om det är beställaren eller dennes medkontrahent som primärt drabbas av konsultens kontraktsbrott.

ABK 96 innehåller ingen bestämmelse om neutral reklamation vid konsultens kontraktsbrott. Krav på reklamation regleras istället i § 6.7 när det gäller avhjälpan av fel som påföljd för kontraktsbrottet och i § 6.8 när det gäller skadestånd. Ordet skada får därmed anses använt i § 6.8 som ett uttryck för en negativ ekonomisk effekt av konsultens kontraktsbrott, såsom kostnader för beställarens eller tredje mans arbete, värdeminskning, minskade intäkter eller skadestånd till tredje man.

Insikten om att det föreligger en skada för vilken konsulten kan göras ansvarig torde i regel, allteftersom mer kunskap erhålls, uppkomma gradvis från det att det uppstått en misstanke om fel, intill dess det är fastslaget att fel föreligger, orsakerna till det, vari den ekonomiska effekten består, storleken av den samt att konsulten gjort sig skyldig till ett kontraktsbrott. Ordet upptäckts får i detta sammanhang anses uttrycka en relativt låg grad av insikt.

För att reklamationsfristen i § 6.8 i ABK 96 skall börja löpa skall det anses vara tillräckligt att beställaren har erhållit kännedom om sådana faktiska omständigheter som gör att beställaren, vid en objektiv bedömning, borde förstå att konsulten är skadeståndsskyldig. Det förhållandet att beställaren borde ha haft kännedom om omständigheterna medför med hänsyn till reklamationsregelns utformning inte att reklamationsfristen börjar löpa. En beställares underlåtenhet att dra slutsatser av de föreliggande faktiska omständigheterna bör inte medföra att reklamationsfristen inte börjar löpa, då en sådan underlåtenhet skulle strida mot syftet med reklamationskyldigheten. Dessutom skulle det innebära att beställaren i praktiken medgavs möjlighet att ensam förfoga över utgångspunkten för reklamationsfristens beräkning eftersom bevisbördan för att beställaren upptäckt skadan i första hand torde åvila konsulten.

För att reklamationsfristen skall börja löpa krävs således dels att beställaren har fått kännedom om de faktiska omständigheter som är ett element i kontraktsbrottet, dels att beställaren borde förstå att de konstituerar ett fel för vilket konsulten svarar, dvs. sammantaget att denne gjort sig skyldig till ett kontraktsbrott. Vad vidare gäller insikten om att beställaren också lider en ekonomisk skada till följd av kontraktsbrottet, kan det inte anses förenligt

med ändamålet med reklamationsbestämmelsen och vad ovan anförts om ordet upptäckt, att reklamationsfristen börjar löpa först när det står klart eller framstår som sannolikt för beställaren att kontraktsbrottet medfört en skada. Det får anses tillräckligt att beställaren borde förstå att han kan komma att lida en skada till följd av kontraktsbrottet. Eftersom det i regel redan i ett tidigt stadium uppkommer kostnader för beställaren för utredning av felet, torde detta sista led sällan vålla svårighet för beställaren vid bedömningen av om reklamationsskyldighet har inträtt.

Vid tillämpningen av bestämmelsen i ABK 96 § 6.8 måste beaktas att situationen när ett fel har yppats kan skilja sig väsentligt för en köpare av en vara avsedd för vidareförsäljning, jämfört med fallet att köparen är slutkunden av varan. På motsvarande sätt kan det föreligga en skillnad för en beställare av en tjänst. Konsultens behov av en skyndsam reklamation torde normalt vara detsamma om det är beställarens medkontrahent som primärt har drabbats av konsultens vårdslöshet eller underlåtenhet eller beställaren själv, men det förhållandet att felet inte yppats hos beställaren kan komplicera bedömningen av när reklamationsfristen skall anses börja löpa. Detta gäller särskilt som ABK 96 inte uttryckligen föreskriver någon undersökningsplikt för beställaren av det utförda konsultuppdraget. Beställaren kan innan en skada reklameras ha anledning att även beakta att förutsättningen för konsultens skadeståndsansvar enligt ABK 96 är att denne har gjort sig skyldig till vårdslöshet eller underlåtenhet vid utförandet av uppdraget och att ansvarsförhållandet mellan beställaren och dennes medkontrahent kan vara annorlunda reglerat än i ABK 96.

Vid ett fel som primärt har drabbat en beställares medkontrahent kan det således inledningsvis föreligga svårigheter för beställaren att utifrån de

uppgifter som lämnats i en reklamation bedöma huruvida anmärkta fel t.ex. utgör utförandefel, materialfel eller fel som kan hänföras till konsultens konstruktions- och ritningsuppdrag. Reklamationsfristen i § 6.8 i ABK 96 kan därför inte alltid anses börja löpa redan av det skälet att beställaren har mottagit ett påstående om att det föreligger fel eller brist i vad som utförts i förhållande till vad som har avtalats med medkontrahenten (jfr. NJA 1982 s. 301 som, med tillämpning av 1905 års köplag, gällde köp av potatis som vidareförsåls).

Vad gäller tillämpningen av reklamationsbestämmelsen i det förevarande fallet så har LB Hus uppgett att bolaget fr.o.m. den 12 oktober 1999 i och för sig haft en konkret kunskap om vad Markaporten reklamerat som fel, samt att LB Hus i och för sig skulle ha kunnat göra bedömningen att det slutliga ansvaret härför skulle åvila FB Engineering. LB Hus har anfört att detta emellertid förutsatte att fel också förelåg i förhållande till vad som avtalats mellan Markaporten och LB Hus och att detta skulle leda till att LB Hus orsakades en skada. Härvid har LB Hus i huvudsak uppgett följande. LB Hus ansåg att det inte förelåg något fel i entreprenaden eftersom FB Engineerings konstruktioner var tekniskt likvärdiga dem som föreskrevs av Norsk Standard. Först vid slutmötet den 6 september 2000 eller i samband med detta stod det klart för LB Hus att Markaporten inte kunde övertygas om att de valda konstruktionslösningarna var lika bra som lösningar förenliga med norska byggnormer. Det var först därmed och när LB Hus gentemot Markaporten åtog sig att svara för felen som LB Hus insåg att det skulle uppstå ekonomiska konsekvenser för bolaget. Av utredningen i målet framgår att LB Hus som omständighet till stöd för sitt skadeståndskrav gör gällande att FB Engineering var skyldigt att uppfylla norska byggbestämmelser.

Redan i juli 1999 stod det klart för LB Hus att Markaporten gjorde gällande att problemet med istappsbildningen berodde på en felaktig takkonstruktion som Norges Byggeforskningsinstitut hade konstaterat avvek från Norsk Standard. LB Hus har därmed från denna tidpunkt haft kännedom om att bolaget i vart fall skulle komma att åsamkas egna kostnader för utredning, men även bort förstå att bolaget kunde komma att åsamkas kostnader för avhjälpande av det fel som orsakade den onaturligt omfattande istappsbildningen. Det är i målet emellertid inte visat att LB Hus av sin kännedom om de påstådda felen redan vid denna tidpunkt kunnat dra slutsatsen att FB Engineering gjort sig skyldigt till kontraktsbrott.

Med hänsyn till vad LB Hus uppgett om sin kännedom den 12 oktober 1999 om de påstådda felen samt till att det då var möjligt att bedöma att FB Engineering var ansvarigt i förhållande till LB Hus för bolagets skada, framgår det att LB Hus åtminstone senast då borde ha dragit slutsatsen att FB Engineering var skadeståndskyldigt gentemot bolaget, låt vara att kostnader för avhjälpande av påstådda fel i entreprenaden skulle vara beroende av att LB Hus också skulle hållas ansvarigt i förhållande till Markaporten. LB Hus får därmed anses ha upptäckt skadan i vart fall senast vid denna tidpunkt. Det kan tilläggas att LB Hus skadeståndskrav mot FB Engineering, förutom kostnader för avhjälpande av felet i entreprenaden, avser bl.a. advokatkostnader fr.o.m. maj 1999, konsultkostnader och egna kostnader under förhandlingarna.

I enlighet med tingsrättens och hovrättens bedömning får LB Hus anses ha framfört sitt skadeståndskrav först i augusti år 2000. LB Hus

skadeståndskrav mot FB Engineering kan därmed i följd av regleringen i § 6.8 i ABK 96 inte göras gällande.